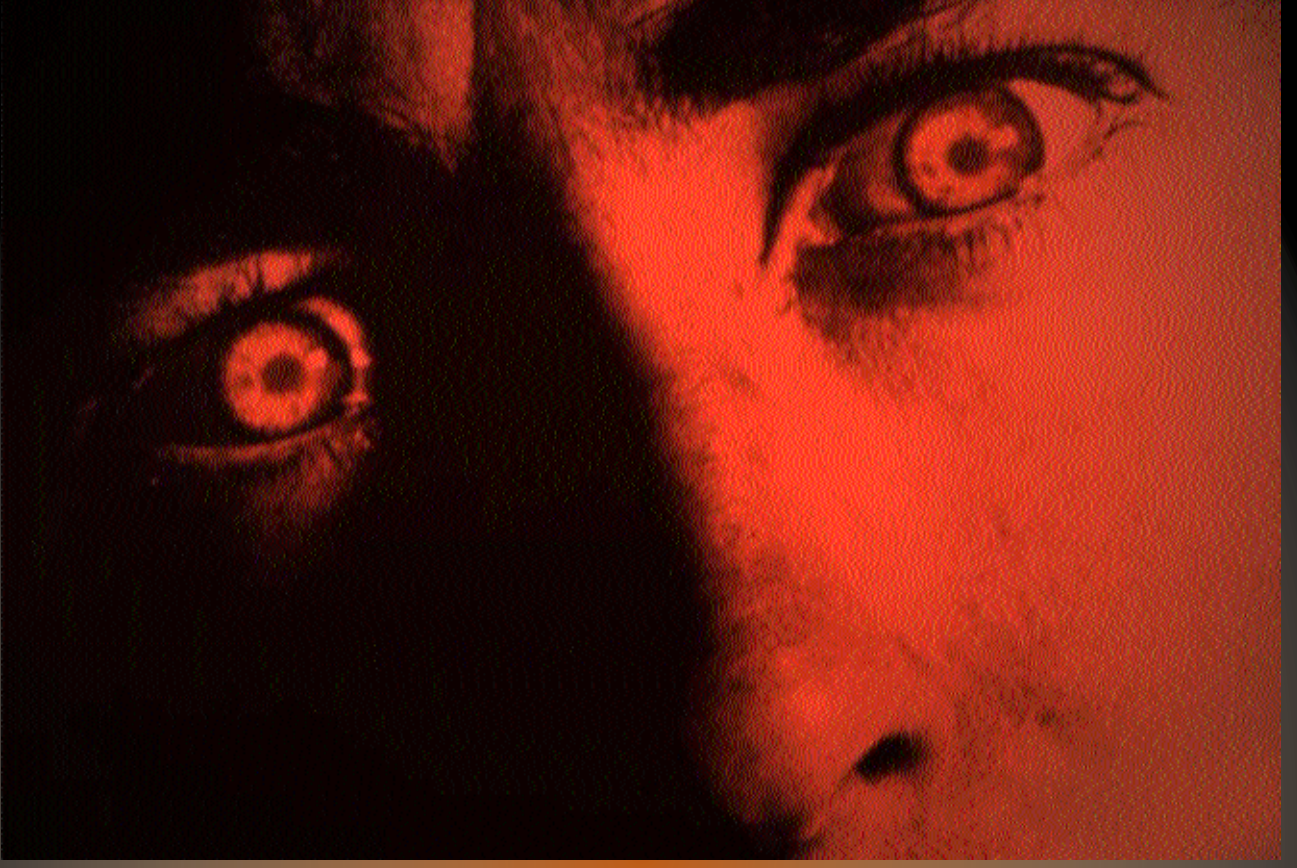

ÇAĞIN TERÖR OLAYININ ARDINDAN...

SUÇ BEYİNDE Mİ?

İnsanlık yirmibirinci yüzyıla girişini dünyanın dört bir yanında muhteşem gösterilerle kutladı. Ama daha yüzyılın ilk yılını bile tamamlayamadan, geçtiğimiz ay, madalyonun öteki yüzünü kendisine hatırlatan acı bir terör deneyimiyle sarsıldı. Kendisiyle gurur duyduğumuz bilim çağımızda, büyük ölçüde bilimsel düşünce ve ilerlemelere atfettiğimiz yapıcı çalışmaların yanısıra, tüm kazanımları sıfırlayacak güçte yıkıcı çalışmaların da var olduğunu, bu tür olaylarla farkediveriyoruz. Dünya şimdi "suçlu"nun peşinde. Çılgıncasına oynanmakta olan bu "katil kim" oyununda, soruların doğru yanıtlarını bulmak belki de hiç mümkün olmayacak. Çünkü bu "katil" in soyu sopu, nereden gelip nereye gittiği, amacı, nerede ve nasıl vuracağını ipuçları çok derinlerde gizli. Bilimin onu aramaya başlamasıysa yeni değil. Yalnızca aradığı yerler, siyasi liderlerin baktıkları yerlerden biraz farklı...

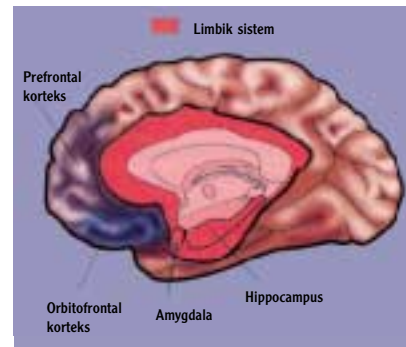
Bilimin, suçluyu aradığı yerlerden biri, insan beyni. İzini sürmek içinse karıştırmadık alan bırakmadı. Çünkü insanın ürettiği her davranış, sınırsız bir nedenler bütünüdür, koskoca bir birikimin sonucu. Geriye doğru gidilirse, bilinçli (kimi zaman da bilinçsiz) yapılan her davranışın ardında zihinsel/bilişsel bir süreç, bu süreci de belirleyen bir etki bütünü var. Ailesel, toplumsal, çevresel, tarihsel, kültürel... İşin içinden çıkmak olanaksız gibi. Ancak olanaksız deyip de bu bulmacanın içinde iyice kaybolmak yerine, bilimadamları ipuçlarını toplayabildikleri her yerden toplama çabası içinde. Ortaya çıkacak resim, belki de her zaman eksik bir resim olarak kalacak; ama eskizler bile bazen oldukça açıklayıcı olabiliyor.

Eviyle işi arasında gidip gelen, akşam yemeğinden sonra gazetesini okuyup, çocuklarıyla oynayıp, zamanında da yatıp uyuyan "normal" ve "zararsız" bir adamın beyniyle, sokaktan geçen bir kediye işkence etme komutunu, ya da kişiye kaçırdığı uçağı bir gökdelene çakıp onunla birlikte yok olma komutunu verebilen bir beyin arasında nasıl bir fark var? Ürettikleri zihinsel süreçlerin, düşünce ve duyguların birbirlerinden farklı oldukları kesin. Bunun yanısıra yapısal ve işlevsel farklara ilişkin bulgular da yavaş yavaş birikiyor.

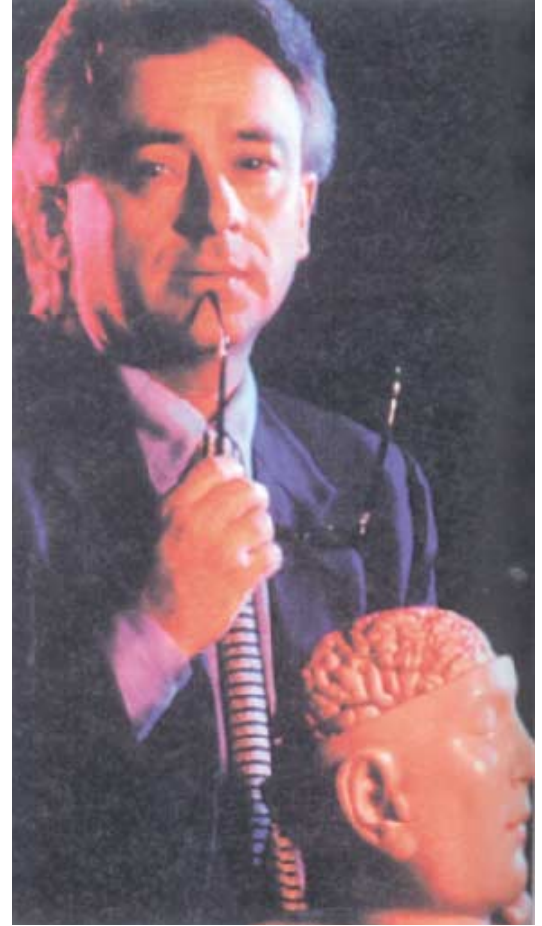
Beyinle zihin arasındaki ilişkiyi net bir şekilde saptamak, psikoloji ve felsefe başta olmak üzere birçok alanın uzun yıllar süren ortak çabası haline gelmişse de, bu konuda kesin sonuçlara varmanın güçlüğü, bilimadamlarını bazı çıkarımlar yapmaya yöneltmiş. Bunlardan biri, zihnin, beyin etkinliğinin bir ürünü olarak ortaya çıktığı; bir başka deyişle beyin ve zihnin aslında bir bütünü etkileşim içindeki parçaları oldukları. Zihinsel hastalıklarda görülen sapmalarla, beyin ya da zihnin dış dünyayla etkileşimindeki aksaklıkların birer yansıması. Beyin ve zihni ayrı ayrı inceleyen birçok farklı disiplinin her biri, benzer sorunlara yaklaşımlarında farklı birer dil ve yöntemler bütünü kullanıyor. Bu tür sorunların irdelenmesinde 20. yüzyıl sonlarına doğru benimsenen yaklaşım, farklı disiplinlerin gücünü birleştirmek oldu. Bilişsel (kognitif) psikoloji zihni, ürünleri (hafıza, dilsel işlevler, dikkat gibi)

temelinde ele alıp bunların işleyişini açıklayıcı kuramsal sistemler geliştirirken, beyin de birçok alt-disiplinin ortak konusu oldu. Nöropsikoloji, beynin belirli bir bölgesindeki hasara bağlı olarak aksayan işlevler arasında bağlantı kurma; nöroanatomi ve nörobiyoloji de beyinsel işlevleri sinirsel gelişim ve bağlantı modelleri temelinde açıklama yoluna gitti. Tüm bu disiplinleri birbirinden ayıran sınırlarsa artık yavaş yavaş ortadan kalkıyor.

Ancak, disiplinlerarası sınırlar her ne kadar kaybolma yolundaysa da insanın zihinsel, ruhsal "durumlarını" tanımlarken başvurulan sınırlar hâlâ var. İnsan, bu sınırlara göre "depresif", "şizofren", "psikopat", "normal" vb. betimlemelerle bir bölgeden diğerine kaydırılabiliyor. Buradaki güçlükse sınırların ta kendisinde. Bir yakının kaybedilmesiyle duyulan üzüntü, hangi noktada "depresyon" adını alabilecek bir sürece dönüşüyor? Belirli yaşlardaki çocukların çoğu için normal sayılabilecek dikkat dağınıklığı, eşiği hangi noktada atlıyor da "hiperaktivite" haline geliyor? Bu sınırların işlevi, aslında tanım ve tanıya olanak tanıyacak güvenilir bir alan oluşturmaktan öteye geçmiyor. Zihinsel süreçlerde olağan olan ve olmayanı birbirinden ayırma işi, geleneksel tıbbi yaklaşımlarla karşılaştırıldığında biraz tedirgin edici. Öyle ya, bir insanda kanser ya vardır ya da yoktur. Ancak günümüzde iki grup "hastalık" arasın-

Hafıza, öfke, duygular ve öğrenmeyle ilgili işlevler üstlenen limbik sistemdeki bir aksaklık davranış bozukluklarıyla sonuçlanabiliyor.

Antonio Damasio, beynin zihinsel işlevleri, duygular ve kişilik bozuklukları üzerindeki çalışmalarına önemli katkılar sağlamış bir bilim adamı.

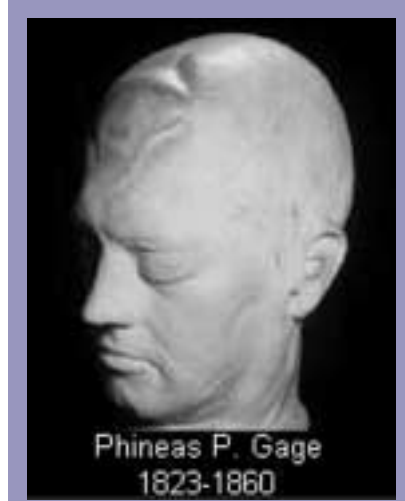
da epeyce ortaklık olduğu da kabul edilmiyor değil. Sözelimi ikisinde de kalıtsal etkenlerle duyarlılığı artan kişide, ilave bir "vuruş", hastalığın ortaya çıkması için yeterli olabiliyor.

Bozukluğun Kaynağı Üzerine

19 Nisan 1995 sabahı, Oklahoma City'de, Murrah Hükümet Binası'nın yanbaşında duran bir kamyonun bombaya patlayarak 9 katlı binanın yarısını havaya uçurmuş, iki hafta süren kurtarma çalışmalarının sonunda ortaya çıkan tablo, 168 ölü, 500'ün üzerinde de yaralı olmuştu. Cesetlerden 19'u, bina içindeki yuvaya bırakılmış olan çocuklara aitti. Olayın faili de o zaman 27 yaşındaki Timothy Mc Veigh. Geçtiğimiz Haziran ayında idam edilen Mc Veigh, öldüğü ana kadar yaptığından pişmanlık duymamış, nefretinin hedefi olan ABD hükümetine karşı düzenlediği bombalamada 19 çocuğun ölmesini de "ikincil bir yan et-

ki" olarak nitelendirmişti. Kendi ölümünü bile serinkanlıkla karşılayan bu "canavari" küçüklüğünden beri tanıyan komşularıyla onu, kahkahalarla ve yalmayak koşturup duran sevimli bir çocuk olarak hatırlıyorlardı. Ancak gençliğinde evi terkeden annesine, tankçı olarak katılmış olduğu Körfez Savaşı'ndaki başarısından sonra hayali olup da giremediği Özel Kuvvetler'e, ardından da ABD hükümetine kin ve nefret duyan biri haline gelmişti Mc Veigh. Gerçekleştirdiği katliamın nedeniyse, federal güçlerin Texas'ın Waco kasabasında ayrımcı bir örgütün 80 üyesinin ölümüyle sonuçlanan saldırılarının öcünü almaktı. Tekrarlanan duruşmalar sırasında epeyce bir psikiyatrik-psikolojik taramaya tabi tutulan Mc Veigh'in ruhsal durumuna ilişkin raporlar, onun bütünüyle aklıbaşında olduğuna ve yüksek IQ'suna işaret ediyordu. Tanısı konulan depresyonsa, 1977'deki bir kar fırtınasında evin bodrum katında mahsur kaldığı (ve annesinin de evde olmadığı) birkaç günün ürünüydü. Uzmanlardan biri de onun narsist (özsever) kişiliğine ve ünlenme hevesine dikkat çekmişti. Acaba, o kar fırtınasında annesi de evde olsaydı Timothy Mc Veigh'in kadeiri farklı olacak mıydı? Ya da Özel Kuvvetler'in bir üyesi olsaydı? Peki, o zaman küçüklüğünden beri süregelen silah düşkünlüğüne ne demeli?

Ondokuzuncu yüzyıl İtalyan kriminologu Cesare Lombroso, "katil" kimliğinin doğuştan geldiği, sonradan biçimlenmediği savını bilimsel bir perspektife dayandırarak ileri süren ilk kişiydi. Evrim ve genetikle ilgili olarak ortaya çıkmaya başlamış kuramlardan hız alarak yola çıkmış, "suçlu zihin"nin, kafatasındaki şekil bozukluklarından izlenebileceği sonucuna ulaşmıştı. O zaman için kabul edilebilir olan bu görüşün, geçerliğini günümüzde yitirmiş olması çok da şaşılası değil. Bugün birçok psikiyatrist, adaletin eline düşen adi suç zanlılarının çoğunun "psikopati" adı verilen ve artık şizofreni kadar "gerçek" sayılabilecek bir hastalık olarak kabul edilen durumla karşı karşıya olduğunu kabul ediyor. "Psikopati" (psycho = zihin veya zihinsel süreçle ilgili; pathos=hastalık) sözcüğü, artık daha geniş bir ruhsal bozukluklar grubunu da kapsayacak şekilde, "antisosyal kişilik bozuk-

Üstte: Phineas Gage'in ölümünden sonra yapılmış maski.

Ortada: Başına saplanan demir çubuğun rotasının bilgisayarla gösterimi.

Çubuk, yanaktan girdikten sonra göz çukuruna, oradan da beynin prefrontal bölgesine giriyor.

Altta: Gage'in Harvard Üniversitesi Warren Tıp Müzesi'nde saklanan kafatası.

Çubuğun geçtiği yer sol üstte kolaylıkla seçilebiliyor (altta).

luğu" (antisocial personality disorder/APD) kavramıyla yavaş yavaş yer değiştirmekte. APD'nin, suç oluşturacak şiddetteki kriminal davranışlarla dışavurumu dış etkenlere bağlı olabilir. Ancak altta yatan kaynağın biyolojik olduğunu savunan uzmanların sayısı da giderek artmakta. Bazılarının endişesiye, istemeyerek de olsa Lombroso'nun seçtiği yolu tutuyor olmak. Endişeye kaynak olan görüş şu: En ince ayrıntısıyla uygulanmış görüntüleme teknikleriyle bile, APD gibi karmaşık bir bozukluğa ilişkin geçerli ve kesin sonuçlara ulaşmak mümkün olmayabilir. İşin adli yönü de cabası. Şu anda hiç bir mahkeme, APD tanısını, işlenen suçta sorumluluk payını düşürmek için geçerli saymıyor. Hatta tam tersine, örneğin ABD'de savcılar, bu tür tanılarını, suçun tekrarlanacağına ilişkin kanıt olduğu düşüncesinden hareketle, bunu sanığın aleyhine de kullanabiliyorlar.

Phineas Gage'le Başlayanlar

1848 yılının Eylül ayında, ABD, Vermont'taki bir demiryolu çalışması sırasında gerçekleşen sürpriz bir patlama sonucu, 2,5 cm çapında ve 1 m boyunda demir bir çubuk, büyük hızla genç bir işçinin, Phineas Gage'in başına saplanmıştı. Sol yanaktan içeri giren çubuk, gözü parçalayarak beynin ön lobundan geçmiş, kafatasının üst kısmından da dışarıya çıkmıştı. Gage anında bilincini kaybetmiş, vücudunda istemsiz kasılmalar başlamıştı. Ancak bilinci yalnızca birkaç saniye içinde yerine gelmiş ve hemen doktora götürülmüştü. Çok kan kaybetmiş olmakla birlikte hem konuşabiliyor, hem de yürüyebiliyordu. İşin asıl ilginç, kurtulmakla kalmayıp iyileşti de. Aradan aylar geçtikten sonra Gage'de kişilik özellikleri bakımından şaşırtıcı değişiklikler gözlenmeye başladı. Aşırı müsrif, anti-sosyal, düşük çeneli, küfürbaz ve yalancının teki haline gelmişti. Arkadaşları kendisi için "Phineas, artık Phineas olmaktan çıktı" diyorlardı. Kazadan 13 yıl sonra, 1861'de öldüğünde beş parasız, üstelik de epileptikti. Beyni üzerinde de herhangi bir otopsi işlemi yapılmadı. Doktoru Harlow'sa, onun hakkında

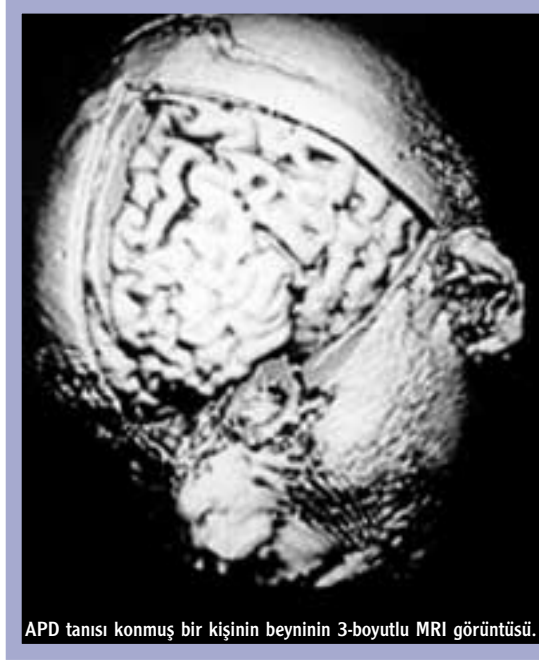
yazdığı raporda, bilişsel yönüyle hayvansal içgüdüleri arasındaki dengeyi sanki tümüyle kaybetmiş olduğundan söz ediyordu.

Gage, nöroloji ders kitaplarının geleneksel "vakası" olarak tarihe geçti. Beyninin hasar gören bölümü, zaman içinde kaybettiği zihinsel ve duygusal işlevlerle bundan sonra hep ilişkilendirilecekti. APD'nin ve genel olarak duyguların nörolojik temelleri konusundaki araştırmaları dünya çapında tanınan Hanna ve Antonio Damasio, Gage'in öyküsünün, davranışın biyolojik temelleriyle ilgili araştırmalara tarihsel bir başlangıç oluşturduğunu söylüyorlar.

Antisosyal Kişilik Bozukluğu (APD)

Yukarıdaki başlık, tanımladığı bozukluğun insanın hem iç hem de dış dünyasında yol açabileceği hasar gözününe alındığında, beklenen etkiyi doğrusu pek vermiyor. Öyle ya, "antisosyal" gündelik yaşantısı içinde kişinin özgürce yapmaya hakkı olduğu bir seçimi, "kişilik bozukluğu" sözcükleriye muğlak ve öznel bazı yargıları çağırıyor ilk bakışta. Ama ilginçtir ki cinayet, katliam veya terör dosyalarının içini dolduran isimlerin çoğuyla ilişkilendirilebilen bir "durumun" da adı.

Adının konması biraz zaman almış olsa da Phineas Gage'in başına gelenlerle biraz şekillenmeye başlayan bu durum, yalnızca toplumdaki seri katilleri, katliam faillerini ya da işlediği suçlarda şiddete başvuran kişileri avucuna almakla kalmayıp, gizlenmiş hal-

APD tanısı konmuş bir kişinin beyinin 3-boyutlu MRI görüntüsü.

de de bulunabiliyor. Ancak konu üzerindeki araştırmalarıyla tanınan Kanadalı Robert Hare'in geliştirdiği ve artık standart haline gelmiş bir tanı testi yardımıyla, en azından bu kişilere tanı koymak artık olası.

APD tanılı kişilerin ortak özellikleri; toplumsal normlar, kural ve zorunluluklara neredeyse tümüyle kayıtsız olmaları, aşırı benmerkezçilik, duygu ve içgörü yoksunluğu, ani tepkilerini denetleyememeleri, empati kuramamaları, gerek yıkıcı davranışları, gerekse sonuçları konusunda pişmanlık, tedirginlik ya da vicdan azabı duymamaları, dolayısıyla "ceza"ya da duyarsız olmaları, insanlarla ilişki kurmada hiç bir güçlük çekmemelerine karşın ilişkilerini uzun süre koruyamamaları, başkalarını kolaylıkla suçlayarak kendi suçlarını da bir başkasının üzerine atabilmeleri, onları toplumla çelişki

içine düşüren davranışlarına ilişkin oldukça akla yakın açıklamalar getirebilmeleri...

Akla ne kadar da çok sima geliyor! Siyasi liderlerden film kahramanlarına kadar. Kuzuların Sessizliği filmini seyredenlerin aklına ilk gelecek karakter de olasılıkla Hannibal Lecter olacak. Yaptığı her şeyi en ufak bir pişmanlık duymadan yapmasıyla, duyarsızlığıyla, müthiş ama dengesiz zekasıyla, gereksinimlerini karşıladığını sürece yapamayacağı şey olmayan kusursuz (!) bir psikopat...

İlginçtir ki, itici olmak bir yana, bu kişiler çevrelerindekiyle kolayca etkileri altına alan yüzeysel bir çekicilik de sergileyebiliyorlar. Zeka düzeyleri çoğunlukla normal, ya da normalin üzerinde; dahası, diğer ruhsal bozukluklara ilişkin belirti de göstermiyorlar. Oldukça sakin görünebiliyor ve yine oldukça akıcı ve mantıklı konuşabiliyorlar. APD'li birçok kişinin, bu "karanlık" yönlerini ömür boyu başarıyla gizleyebildiği de oluyor.

Tüm bunlardan da insanın aklına Hollywood kahramanlarından çok çevresindeki simalar geliyor işin kötüsü! Elbette bu sayılanlar, kişi özelinde, ancak yetkin bir uzmanca yorumlandığında anlam kazanabiliyor. Ancak toplumun % 1-4'ünün, aynı şiddette olmasa da bu bozukluğu taşıyor olduğu bir gerçek. Hepsisi potansiyel suçlu veya canı değil; toplumsal yaşantıdaki yerlerini seilmeyen/istenmeyen kişi olarak sürdürüyorlar.

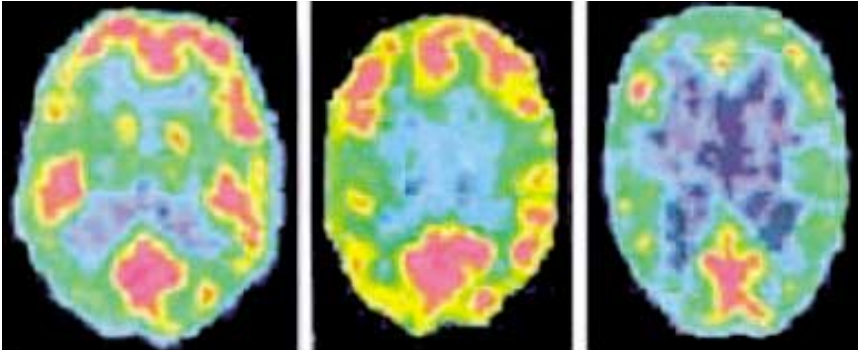
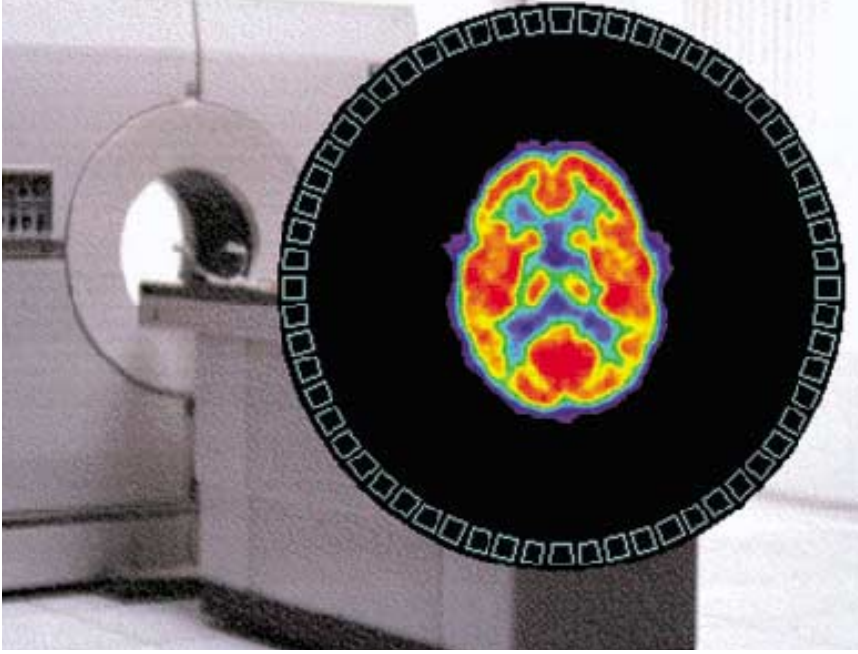
APD erken yaşlarda ortaya çıkabiliyor. Çocuklar için çok tipik bir belirti, anne-babanın verdiği cezalara aşırı duyarsız davranıp bundan dolayı herhangi bir üzüntü veya pişmanlık duymamaları. Şiddete eğilimleri yüksek kişilerin çoğunun çocukluk ve gençlik dönemleri, hayvanlara işkence, yakma, yalan, hırsızlık, anne-baba ve öğretmen otoritesine şiddetli başkaldırı olaylarıyla dolu.

Beyinde Farklılıklar

Son 20 yılın çalışmaları katiller, seri katiller ve aşırı şiddetin ağırlıkta olduğu suçlardan hüküm giyenler arasında, beyinde hasar veya bozukluk

1940 ve 1950'li yıllarda aşırı davranış bozukluğu sergileyen veya fazla saldırgan olan kişilere "son çare" olarak uygulanan "trans-orbital lökotomi" yöntemi, lokal anesteziyle gerçekleştirilebiliyordu. Özel bir bistüriyle göz çukurundan giriliyor ve prefrontal loba ulaşılıyordu. Çok başarılı sonuçlar da vermesine karşın, kimi hastalarda aşırı durgunluk yarattığı, ayrıca önemli bağlantıların da kopmasına yol açtığı için bu yöntem daha sonra terkedildi.

Beyin etkinliğinin derecelerini göstermek için yararlanılan PET taraması yönteminde canlı beyin görüntülerini kesitlerle elde etmek mümkün. Etkinliğin derecesi, kırmızı en yüksek, mavi de en düşük olmak üzere, renklerden yararlanılarak saptanabilir. Soldaki görüntü normal bir kişiye, ortadaki bir katile, sağdakiyse APD'li bir kişinin beynine ait. Sağdaki görüntüde prefrontal bölgedeki (şeklin en üst kısmı) etkinliğin düşüklüğü, kırmızı bölgelerin yokluğundan açıkça anlaşılabilir.

saptananların sayısının hiç de az olmadığını gösteriyor. Pozitron emisyon tomografi (PET) ve manyetik rezonans görüntüleme (MRI) teknikleri günümüzde APD'nin yanısıra birçok davranışsal bozukluğun araştırılmasına önemli katkılar sağlamakta. Adrian Raine ve Antonio Damasio'nun bu yöndeki çalışmaları, sözkonusu bozukluklarda prefrontal korteks denilen ve beyin ön lobunun ön kısmında yer alan beyin kabuğu bölgesindeki değişimler üzerinde yoğunlaşıyor. Beynin ön lobu, normal ve dengeli toplumsal yaşamı olanaklı kılan davranışların (öz-denetim, planlama, yargılama, bireysel ve sosyal gereksinimler arasında denge kurma, vb.) denetiminde rol almakta. Raine, bu bölgeyi başkalarına her sinirlendiğimizde üzerlerine saldırmamızı engelleyen bir tür fren sistemine benzetiyor.

Beyin görüntüleme teknikleri, şiddete eğilimli kişilerin beyinlerinin sağ yarımküresinde "orbitofrontal korteks" denilen ve yine ön loba ait bölgedeki değişimlere dikkat çekiyor. Hanna ve Antonio Damasio'nun, yukarıda sözünü etmiş olduğumuz Phineas Gage'in Harvard Üniversitesi Warren Tıp Müzesi'nde korunan kafatasıyla yaptıkları çalışma da oldukça ilginç. Araştırmacılar, çalışmalarında bilgisayar grafikleri ve sinirsel görüntüleme tekniklerinden yararlanarak, demir çubuğun beyindeki rotasını izlediler. *Science* dergisinde 1994 yılında yayımlanan araştırma sonuçları, hasarın büyük çoğunluğunun, her iki beyin yarımküresindeki ön (frontal) lobların "ventromedial" bölgesinde (lobun ön-iç yüzeyi) olduğuna işaret ediyordu. Ön lobun hem orbitofrontal, hem de ventromedial bölgelerindeki

işlev bozukluklarının yine sosyal davranışlar, karar verme mekanizması ve planlama işlevlerinde aksaklıklara yol açabileceği düşünülüyor.

Geçtiğimiz yıl, benzer kişilik bozuklukları sergileyen kişilerle yapılan bir çalışmada prefrontal bölge gri madde-sinde ortalama % 11'lik bir azalma saptanmış. 1998'de, 15 yaşındayken ABD, Oregon'da her ikisi de öğretmen olan anne-babasını öldürdükten sonra bir de okulunu tüfekle tarayarak iki öğrencinin ölümüne ve pek çoğunun da yaralanmasına yol açan Kip Kinkel için de, beyinde "olmayanlar" olanlardan belki daha önemliydi. Çünkü beyin taramaları, yine prefrontal bölgedeki etkinlik düşüklüğüne işaret ediyordu. Eğitimli ve kültürlü bir anne-babanın çocuğu olması, bu korkunç trajediyi engelleyememişti. Yeniden başa dönerssek, bu tür araştırmaların tehlikeli yönü, sonuçlarının yanlış yorumlanması durumunda oldukça riskli sayılabilecek çıkarımlarla sonuçlanabilecek olmaları. Suç işleyen birinin suç işlemekten başka çaresi olmadığı gibi!

Raine'in 41 katil üzerinde PET tekniğiyle yaptığı bir çalışma, yine prefrontal bölgedeki beyinsel işlevlerde azalmaya işaret ediyordu. Çalışmada gözlenen diğer anormallikler, iki beyin yarımküresi arasındaki iletim akışını sağlayan "corpus callosum", yanısıra bazı limbik sistem yapılarını içeriyor. Limbik sistem, çok genel olarak öfke, duygular, hafıza ve öğrenmeye ilişkin işlevler üstlenen bir beyinsel sistem. Oldukça ilginç bir bulguysa, çoğu kişinin beyininde sol yarımküre baskın olduğu halde, çalışmada incelenen kişilerde iki yarımkürede de baskınlık gözlenmemesi. Raine'in açıklaması şöyle: "Bu sonuç, olasılıkla corpus callosum'daki işlevsel bir eksiklikten kaynaklanıyor. Tahminimize göre bu kişilerde sol yarımküre, sağ yarımküreyle 'konuşamıyor'; duyguların ağırlıklı olarak işlendiği sağ yarımküredeyse sol tarafın denetimi azalıyor."

Teröristler Yelpazenin Neresinde?

Terörizm hakkında bildiklerimiz, genelde eylemin kendisi ve sonuçlarıyla sınırlı. Sokakta yatan yaralı ve ölümler, sağa sola koşuşturan polisler, si-

ren sesleri, ağlama, panik, çaresizlik... Ya teröristin kendisi hakkında bildiklerimiz? Eylemlerini planlarken ya da gerçekleştirirken "aklı"ndan neler geçiyor? Bir insanı, yüzlerce-binlerce insanı öldürüp, vücudunu da başkaları için açık bir hedef haline getirerek ölmeye istekli hale getirecek kadar büyük bir nefret nereden geliyor?

İçgüdüsel yanıtımız, olasılıkla "deli" oldukları yönünde. Ancak teröristlerin kendilerini inceleyen uzmanlar bu görüşte değil. Onlar, bu kişilerin çoğunun, zamanında sizin bizim gibi insanlar olduklarını söylüyorlar. CIA'nin, terörizmde kişilik ve siyasi davranışların çözümlenmesine yönelik olarak çalışan merkezinde başkanlık yapmış olan Dr. Jarrold Post, insanın bir terörist grubuna katılmasındaki temel itkinin sosyal içerikli olduğunu, kendini kabul edecek bir gruba ait olma gereksiniminden kaynaklandığını söylüyor. Uygun adaylarsa yakınlarını siyasi, etnik, dinsel bir şiddet eylem ya da savaş sonucu kaybetmiş, işsiz ya da kendilerini bir nedenle çaresiz hissedip çıkış yolu bulamayan gençler. Gruba katılan böyle bir genç, yeni bir amaç ve misyon kazanıyor, yaşam anlamsız olmaktan çıkıyor... Değişik terörist gruplardaki ortak noktaysa, güçlü bir nedene dayandırılmış bir hedef, ve ona her ne pahasına olursa olsun ulaşma ideali. Terör, aslında tarih boyunca kendini hep bu tür ideallerin adı ve çatısı altında gösterdi.

Dr. Post'a göre, terörist "aklı" oldukça kutuplaşmış durumda. Teröristler için yalnızca iyiler ve kötüler var. Tabii grubun kendisi iyi, dünyanın geri kalanı da kötü. Eğer varımızla yoğunuzla onların tarafından değilsek, bu onlara karşı olduğumuz anlamına geliyor. Asıl düşmanlarıysa onların gözünde bir hükümet, etnik grup, ulus, hatta bütün bir idealler sistemi olabiliyor.

Teröristin zihninde yolculuk yapıyorsak, belki de karşı karşıya bulunduğumuz en önemli soru şu olacak: Bir insanı, öldürme makinesine çevirebilecek türden bir nefret nitelik olarak psikolojik veya nörolojik bir "hastalığa" mı işaret ediyor? Şiddet olaylarına karışmış 90 İsraili ve Filistinliyi kapsayan bir çalışmada, teröristlerin çoğunda psikoz, paranoya, hipomanya (duyguların kaybı) ve depresyonun yanı sıra APD'ye ilişkin bulguların varlığı

saptanmış. Mantık-dışı düşünceler, hastalıklı nefret duygusu ve duygusal bozukluklar da cabası. Terörist bir grubun gazete ilanıyla üye aramaya kalkışacağı bir gün gelirse eğer, belki de yukarıda sayılanlar "aranan koşullar" listesine dahil edilebilir!

Bu psikopatolojik özelliklerin, teröristlerde zaten var olan özellikler mi, yoksa grupta aldıkları eğitim ve beyin yıkama sürecinin mi sonucu olduğu sorusuna gelince, buna hemen verilecek bir yanıt olmadığı çok açık. Genel görüş, her ikisinin de geçerli olabileceği doğrultusunda. Fanatik bir teröristin profili, elbette bu kadarlık bir açıklamadan çok daha fazlasını gerektirecek. Ama şu da bir gerçek ki, aynı duygu, düşünce ve tavırlara sahip insanların oluşturacağı küçük bir grubun üyeleri, özellikle de yıkıcı bir amaca hizmet edeceklerse, grup içinde kalabilmek için kendilerini gruba uyarlamak zorunda. Grup ve üyelerinin toplumdan aşırı ölçüde yalıtılmış olmasıysa bu zorunluluğu iyice güçlendiriyor. Bir yönüyle bakıldığında aslında acınası durumdaki böyle bir bireyin "beynine" incek vurucu darbe de, varlığını bu koşullarda sürdürmek durumunda olan bir grubun kendi içine iyice dönüp gerçeklikle olan bağlarını koparması, kopuşun da zaman içinde ilerlemesi. Zaten paylaşılan intihar hayalleri, paranoya ya da nefretin, birbirine çok yakın yaşayan ve toplumsal olarak yalıtılmış kişilerde

kolaylıkla ortaya çıkabildiği kanıtlanmış.

Bir terörist grubun bütünlüğünün anahtarı, çarpık duygu ve düşüncelere sahip liderin, bunları üyelere aktarmadaki başarısına, ve onların kayıtsız-şartsız teslimiyet derecesine bağlı. Şimdilerdeki ana tartışma konularından biri olan, ve zaten ölmeye hazır bir grubun, öldürülmekle tehdit edilmesinin neye yarayacağı sorusunun destek aldığı temel nokta da, en tehlikeli gruplardan çoğunun bunu başarmış görünmesi.

Rasyonalizasyon, yani akla uygun hale getirme becerisi, insan zihninin, bazen de namlusu insanın kendisine dönen kuvvetli bir silahı. Bu silahla, tıpkı APD hastaları gibi, yapmak istediğimiz herşey için akla uygun gerekçeler üretebiliriz. 20. yüzyılın en büyük teröristi Adolf Hitler'in, yaptığı herşeyi Alman ırkı için yaptığını ileri sürerken ürettiği gibi. Belki de insan beyninin katili sakladığı yer, tam da burası...

Zeynep Tozar

Kaynaklar

- Cardoso, S.H. "The Mind of the Terrorist". Brain and Mind Electronic Magazine on Neuroscience (<http://www.epub.org.br>).
- Damasio, A. et al. "Impairment of social and moral behaviour related to early damage in human prefrontal cortex." Nature Neuroscience, cilt 2, ss.1032-1037, 1999.
- Hare, R. "Psychopathy and Antisocial Personality Disorder: A Case of Diagnostic Confusion." Psychiatric Times, cilt 13, sayı 2, Şubat 1996.
- Raine, A. "Reduced Prefrontal Gray Matter Volume and Reduced Autonomic Activity in Antisocial Personality Disorder." Archives of General Psychiatry, cilt 57, no. 2, Şubat 2000.
- Sabbatini, M.E. "The Psychopath's Brain" Brain and Mind Electronic Magazine on Neuroscience (<http://www.epub.org.br>).